

Més lluny amb l'esquerra

MICHEL ROCARD

LE NOUVEL OBSERVATEUR, 1.04.10

(traducció de Raimon Obiols)

Vivim en un moment d'una atonia intel·lectual sorprenent. Una devastadora crisi financera i econòmica va afectar el 2008 tots els països desenvolupats. Encara hi som, el creixement no retorna, la desocupació segueix augmentant. L'anar fent polític també continua: l'esquerra en campanya electoral demana una política més activa d'ocupació i una limitació de les bonificacions i de les retribucions bancàries, sense avançar cap anàlisi d'aquesta crisi i sense percebre fins a quin punt aquesta exigeix un canvi profund de societat, sense el qual ens amenaça un veritable caos per molt de temps.

És urgent tenir en compte la gravetat i profunditat de la crisi, assenyalar el fenomen de la financiarització com la principal causa dels recents esdeveniments, recordar l'enduriment de les relacions socials, denunciar la bogeria i l'escàndol dels mega-salaris de la banca d'avui en dia.

Però hem d'anar més enllà i analitzar fins als seus fonaments l'evolució macroeconòmica i no només financera. A més, no serveix de res analitzar la crisi com un fenomen internacional i plantejar les respostes polítiques en un horitzó nacional. **Jacques Julliard** diu que *“no s'ha d'esgrimir l'estandard complaent de la globalització per a fer passar faudulentament la il·lusió neoliberal. L'argument internacional no ha de ser un impediment”*. Naturalment. Però cal que ens entenguem. Per exemple, a mi no m'agrada gaire la fórmula *“rebutgjar la submissió a les*

lleis del mercat“. Gran part de la població mundial viu en una economia de mercat i nosaltres, socialdemòcrates, hem decidit restar-hi des de 1947, perquè garanteix la llibertat fonamental dels ciutadans-consumidors. Quan, com és clarament el cas en l'actualitat, les lleis del mercat produeixen i amplifiquen derives insostenibles, el problema no és de sostreure-s'hi sinó de modificar-les, de saber com i amb qui, per a estar sotmesos a lleis menys injustes, però que seguiran sent de mercat.

Regulació

Tres observacions encara, abans d'arribar a la pròpia crisi. La denúncia de la globalització té alguna cosa, em sembla, d'encantatòria. La globalització és una tendència de la humanitat: comença amb **Colom** i **Magallanes**, continua al llarg de la història fins al punt que el gran percentatge de la producció mundial que el 1913 representava el comerç internacional, un 20%, debilitat per dues guerres i una gran crisi, sols es recuperà el 1980, per reprendre el seu creixement. Aquesta propensió de la humanitat ha estat fortament encoratjat per les revolucions tecnològiques en el transport de mercaderies i persones, i encara més per la transmissió d'informació, que s'ha convertit en instantània. I també per les decisions dels Estats, obrint cada vegada més el seu comerç i els moviments de capitals. El problema és que aquesta globalització no ha estat regulada en absolut. Així doncs, és a l'absència de regulació que cal fer front i no a la pròpia globalització.

Segon punt: el fet de passar de l'anàlisi de la crisi en clau mundial a una resposta política nacional només condueix a grans errors. Com per exemple aquest de l'amic **Julliard**: *“A nivell polític nacional, la 'segona esquerra' (...) representa una via desfasada”*. La frase és estranya en aquest període històric, quan tot just estem començant a registrar els

resultats de la victòria intel·lectual completa de l'anomenada "segona esquerra" enfront de l'esquerra jaconina de patuès marxistitzat i obsedida per l'economia administrada, com ho mostra l'excel·lent nova Declaració de Principis aprovada pel PS francès ara fa dos anys. La "segona esquerra" va ser un intent de construir a França una veritable socialdemocràcia, on mai no ha existit. Quan **Julliard** escriu que la "segona esquerra" "*es va donar com a tasca la modernització econòmica i cultural de França, gràcies a la participació de la societat civil en la decisió política*", diu la veritat. De fet, és la missió temporal que s'havia donat la socialdemocràcia internacional durant els "trenta (anys) gloriosos", un període de capitalisme regulat, que aconseguí la plena ocupació i requeria, en la jerarquia dels ingressos, una crítica social molt menys radical que la que ens cal formular avui. Que la socialdemocràcia internacional, amb el seu component francès de la "segona esquerra", s'hi ha estancat és obvi, però això no enterra una àmplia tendència històrica a la que també **Julliard** s'identifica, quan escriu que "*El futur pertany a una socialdemocràcia de combat*". Iestic encantat de que **Jean Daniel**, citant **Albert Camus**, advoqui per un "*reformisme radical*". En això estem d'acord.

Però aquesta qüestió m'inspira una darrera observació de vocabulari. Les paraules són importants: s'ha de ser precís en aquests debats. No crec que sigui bo qualificar la fase actual de "*neocapitalisme*". La demolició sistemàtica dels mecanismes reguladors dels "*Trenta gloriosos*", la privatització i la desregulació que l'han acompanyat constitueixen una regressió, un retorn a una major brutalitat social del capitalisme que és francament molt més "*paleo*" que "*neo*". Ja que ha de ser anomenada, la paraula capitalisme, per si sola, seria suficient. També pot ser batejat amb el nom de la doctrina que li ha proporcionat als seus grans

paradigmes, el “*monetarisme*“, pel que qualsevol equilibri de mercat és òptim i no és convenient que l'Estat intervingui per modificar-ne el contingut social o mediambiental. O encara “*ultraliberalisme*” o “*hiperliberalisme*“, per a recalcar que la característica actual del capitalisme és que no coneix ni normes ni límits, perquè es deslliura de la idea que és a la llei a qui pertoca definir els seus límits. S'emparenta més així a la llei de la jungla que a la llibertat. Estrictament parlant, no és liberal, i és essencial no confondre's en això.

Robatori qualificat

He escrit en diverses ocasions a partir de 2007, abans de la crisi, anunciant que vindria necessàriament, i després sobre els seus factors essencials. En recapitularé aquí només les grans articulacions per tal de no cansar.

El 1971, el món va sortir dels canvis fixos característics dels “*Trenta Gloriosos*“. A partir d'aquí, s'ha demanat al sistema financer que inventi una assegurança contra els canvis sobtats de canvis i preus. Els instruments concebuts per a aquesta ocasió han esdevingut productes financers autònoms que, per cobdícia, han especulat massivament. No hi ha cap utilitat econòmica o social en el fet que circulin productes derivats separats de qualsevol contracte econòmic real. De la mateixa manera, la titularització de préstecs incobrables barrejats amb préstecs sans es pot qualificar pròpiament de robatori qualificat. Davant d'això, calen tractaments i controls específics. Oposant-se a aquestes dues necessitats, la professió bancària internacional ha posat de manifest tant el seu amor immoderat pel lucre i el seu menyspreu pels equilibris financers que té per missió preservar. Però aquest no és el cor de la crisi. El gran afer és que aquests drames financers han colpejat economies

desenvolupades ja malaltes, de fet completament anèmiques. Des de 1990 aproximadament, tot el món desenvolupat te dificultats per a retrobar a penes la meitat del seu creixement dels “*Trenta gloriosos*” i té amples crisis financeres devastadores, regionals o mundials, aproximadament cada cinc anys. Però el drama principal afecta a l’ocupació. Els aturats, els treballadors precaris i els pobres (és a dir, adults vàlids exclosos del mercat laboral) representen una quarta part de la població en tots els països desenvolupats. Aquesta situació s’allarga des de fa més de quinze anys. Si la paraula crisi té un sentit, és evidentment en relació amb l’atur i la precarietat. Tota la resta és de segon ordre.

La raó principal d’aquesta evolució és el canvi gradual de l’estructura accionarial. Feble i desorganitzada, pesava poc durant els “*Trenta gloriosos*“. Però entre 1970 i 1990, es va organitzar poderosament primer sota la forma dels fons de pensions i, a continuació, els fons d’inversió i els fons de cobertura o “*hedge funds*“. Presens actualment en totes les empreses multinacionals, aquests representants d’accionistes no tenen ni respecte ni coneixement de les empreses en les que penetren, sinó que simplement exigeixen el dividend màxim immediat. La forma principal de les seves pressions és l’externalització, la desviació a l’exterior de l’empresa i de la seva xarxa de filials de totes les tasques i de tot els personals de qualificació mitja, feble o nul·la i de baix o nul·la que no són estrictament necessaris pel manteniment de la qualitat del negoci principal. És aquest afebliment econòmic major d’una quarta part de les nostres poblacions allò que explica l’afebliment del consum, i és la clau del descens general del ritme de creixement des de fa vint anys.

És d'aquesta situació que cal sortir a poc a poc. Fins ara, ningú ha fet enlloc res seriós per a impulsar la demanda i reduir la desocupació, i tot s'ha limitat a combatre el risc de col·lapse del sistema financer internacional mitjançant l'ús de la garantia pública, és a dir, dels contribuents. Aquests, han proporcionat benèvolament una garantia per més del 70% del valor del PIB als Estats Units i a Gran Bretanya i del 36% a la Unió Europea. Reforçats per aquest rescat i per la desaparició de molts dels seus col·legues, els bancs restants han tornat a esdevenir florents i estan guanyant la batalla contra qualsevol reforma significativa del sistema. Tornen a començar "*com abans*". Les bombolles i les especulacions desmesurades tornaran, com ho demostra la remuneració dels *traders*, que té una significació d'anunci. Els xocs de les finances continuaran, doncs, colpejant unes economies cada vegada més anèmiques.

Socialdemocràcia

No es pot tractar aquesta situació sense abordar els seus elements estructurals. No tornaré aquí a parlar de les finances. Es veu bastant bé el que cal fer – la prohibició de productes derivats no sorgits l'economia real, un augment major de les taxes de seguretat i controls més detallats - però falta la correlació de forces polítiques per fer-ho. Cal una convergència precisa dels programes polítics de totes les forces d'esquerra. La socialdemòcracia té aquí una tasca immensa, que en els seus estats majors internacionals s'ha identificat.

Al cor del problema – la desocupació i la precarietat – **Michel Aglietta**, ha dit en repetides ocasions que caldria tornar a la indexació dels salaris a la productivitat. Crec que té raó. Però la tasca és difícil per a les forces sindicals paralitzades per la desocupació. Hi ha, em sembla, un angle

d'atac suplementari on el legislador – Europa tindria aquí si en tingués la voluntat el pes necessari – podria aportar una important contribució a aquesta lluita: és l'estatut de la l'empresa.

Perquè l'empresa no existeix en el dret contemporani, que només reconeix la societat de capitals. Però en tant que comunitat d'homes i dones que viuen del mateix projecte econòmic, l'empresa és la gran víctima de l'evolució en curs. Els accionistes són aliens a l'empresa que només tracten d'esprémer. Només són per a ella proveïdors de capital i ha de seguir sent-ho, la seva remuneració no té necessitat d'anar acompanyada d'un poder de decisió que ha de pertànyer a aquells la sort dels quals depèn de l'empresa. Els empleats en els consells d'administració, va ser en altres temps un somni revolucionari. Ara s'ha convertit en una condició de supervivència del sistema. Per descomptat, això prendrà temps, aquesta és la condició de qualsevol projecte de certa magnitud. Però no hi veig escapatòria.

Hi ha més. Darrere d'aquest comportament contemporani dels accionistes, darrere de les derives morals i professionals de les finances, darrere de les super-remuneracions inadmissibles, sense cap vincle amb el treball, el risc o la responsabilitat, de molts grans empleadors s'amaga a penes una apoteosi de cobdícia. Les virtuts del capitalisme purità descrites per **Max Weber** han desaparegut. **Calví**, que predicava la frugalitat però legitimà el préstec amb interès i encoratjà l'accés a la riquesa, a condició que fós reinvertida o redistribuïda, està totalment oblidat. He cregut per molt temps, com tots els veritables socialdemòcrates, en el capitalisme regulat. El capitalisme global s'ha alliberat de tota regulació. Ha esdevingut mortalment inestable. I crec que no és pertinent un diagnòstic a mitges.

Tot això és global. És urgent convèncer els xinesos i els indis abans que se submergeixin en les delícies i brutalitats del capitalisme pur i dur. És interessant observar que els països de finances islàmiques no han caigut en les bogeries dels derivats perquè la seva religió els ho prohibeix.

Però tot comença per nosaltres, en el món desenvolupat. Però hi ha manca de projecte revolucionari tant per raons de cultura com de correlació de forces. No hi ha altra via que no sigui un llarg camí de reformes, pas a pas, internacionalment convergents. L'essencial és, doncs, primer una comunitat de diagnòstic, i després la convergència i la concreció dels programes polítics a tot arreu.

Batalla planetària

Per cert, m'ha fet por llegir en un escrit de **Jacques Julliard** que *“l'esquerra no ha de ser representada en l'elecció presidencial per un representant de l' 'establishment' financer”*. Ha negat que es tracti de **Dominique Strauss-Kahn**. Bé. Presumiblement el paper d'un socialdemòcrata competent i autènticament regulador és més important al front del FMI que d'un país de segon ordre en aquests temes, com és França. Però és una qüestió de supervivència de la humanitat recuperar el control de la política sobre les finances i dur aquestes a la funció de la que mai havia d'haver sortit, la de proveïdor de servei financer a l'economia . La lluita de classes – hi ha terminologies la pertinència de les quals és eterna – passant avui entre els especuladors i els reguladors, i que **Julliard** no s'equivoqui, el marcador dels conflictes reals és aquest. Crec que és més important veure a **Strauss-Kahn** guanyar la seva batalla que ha començat malament, que no pas veure'l tornar a França. Però tractant-se del nostre país, almenys estic segur que no podem

permetre oferir-nos com a president algú que sigui incompetent en aquest repte central de la batalla.

Al final, serà necessari que anem fins al fons del tema. L'ecologia ens diu ja avui de manera clara que és insensat, i sobretot perillós, buscar les fonts i les formes d'un nou creixement, si no estan fet de productes durables, biodegradables arreu on sigui possible, reciclables en tot cas, i produïts amb energia no contaminant. Això ja és essencial, un criteri bàsic per a elegir les opcions d'avui. Però l'ecologia diu molt més encara. Incrimina el volum del nostre consum, que és consum de recursos, incrimina el nostre frenesí competitiu, el nostre oblit del significat del temps de llarga durada.

Els emergents d'avui no tenen lloc en la nostra avidesa consumidora. Caldrà saber posar límits a la concurrència, fixar-li zones prohibides. Després de tot, la felicitat dels homes és feta d'art, de cultura, d'esport, de festes, d'amistat, de relacions interpersonals, d'expansió familiar, totes elles coses que en la pràctica real consumeixen pocs recursos i gairebé cap energia. La batalla planetària d'avui consisteix a tornar a donar cabuda a tot això en les nostres vides, a costa del que és quantificable i que cal limitar. Un magnífic símbol d'aquest repte és la batalla pel temps lliure. És un contrasentit de civilització que quan per un conjuntura local apareix una possibilitat de més treball aquest es confii als que ja en tenen, en comptes de participar a la disminució mitja regular de l'esforç humà, com ja havia anticipat **Keynes**.

No hi ha un projecte de societat que no sigui mundial, i la crisi global d'avui en dia té la virtut de fer-nos-en visibles les directrius. El nostre despertar polític depèn de l'alineació de l'esquerra amb aquesta causa.

La part nacional del programa d'una civilització més serena, harmoniosa i equitativa no serà aleshores difícil d'escriure.